

Potřeba udržení vody v krajině versus výroba „divočiny“ (aneb stresové faktory klimatických změn)

Klimatické změny současného antropocénu - „věku člověka“ svádíme v současnosti na „skleníkové“ plyny, především oxid uhličitý a téměř nám „nevadí“ rozsáhlé nepříznivé změny v krajině, zejména značné ubývání tropických pralesů. Krajina se rychle přehřívá, na zemědělské půdě a v lesích se nevhodně hospodaří. Humidní Česko, s někdejšími mokřady (mokřady Tramtárie bývaly na soutoku Labe a Vltavy) bylo drenážně odvodněno, někdejší drobně mozaikovitě členitá struktura krajiny se homogenizovala do velkých půdních bloků a urbanizovaných ploch, malé koloběhy vody a energií přechází na velké a tak se i naše území postupně vysušuje - aridizuje. Tragickým příkladem je dokonce Šumava, kde ještě počátkem 50-tých let bylo možno při jejím poznávání každý den nalézt pramen ... Udržení vody v krajině je naprosto prioritní potřebou, většina minulých vyspělých civilizací zanikla suchem. Trvale se klimaticky přibližujeme mediteránu - Středozeří a proto je nezbytné poučit se z tamního vývoje. Po likvidaci jedinečných vavřínových, cedrových, dubových a borových lesů, resp. jejich „odtěžení“ samovolně vznikly převážně pouze trnité stálezelené křovité porosty macchií, příp. biotop nízkých polokeřů garrigue. Ukázkou „vítězného“ vývojového závěru nám poskytuje blízké Mrtvé moře, kde je život pouze na mikrobiální úrovni. V ekologicky nevyvážené krajině nelze bezohledně prosazovat doktrínu „příroda si sama nejlépe pomůže“, neboť nejsme Yellowstone. Evoluce není pouze pozitivní, proto je nutno vycházet ze současné výchozí situace kulturní krajiny a vzrůstajících stresových podmínek a také z potřeby ochrany dochovaných hodnot, zejména vodohospodářské bilance. Kupodivu nám jakoby nic neříká trvalé plynulé rozšiřování plochy pouští a polopouští ve všech částech světa, včetně Evropy. Zajímavé je, že vůdčí myšlenkou někdejšího MŽP byla proklamativní předběžná opatrnost a globální myšlení. To však u současného MŽP (ministr R. Brabec, ANO) zřejmě již neplatí, neboť politicky prosadilo bezzásahovou výrobu „pralesové divočiny“ na převažujícím území našich národních parků a případně i v dalších lokalitách, za pomoci lokálně chráněného kůrovce, který z těchto „množáren“ se dále úspěšně rozšířil, neboť vyniká vysokou reprodukční schopností a kupodivu má křídélka (přitom i písek ze Sahary k nám dokáže zanést vzdušné proudy). „Experimentální“ území Šumavy postoupilo naoktrojovovanou kůrovcovou disturbancí „větrolamových“ hřebenových hraničních smrčín v délce více než 40 km, se stamiliardovými škodami, pod heslem kůrovec je architektem divočiny a také jejím

nejrychlejším výrobcem, načež vznikla kůrovcová národní kalamita.

Nevadí, že strom je základní ekologickou a ekostabilizační jednotkou. Dochází k postupné fatální změně mezoklimatu a vodohospodářské situace nejen v Chráněné oblasti přirozené akumulace vod Šumava, o čemž se však komplexně neinformuje. Biotopově i vodohospodářsky nejcennější lokality rašelinišť postupně vysychají. Slibovaná úspěšná samoobnova lesa z pozůstalých diaspor (mladých semenáčků) předchozí generace se daří na chráněné karové stěně Plešného jezera, jinde je však díky extrémním povětrnostním vlivům, případně expanzivním pokryvným druhům problematická, což pochopitelně nepříznivě ovlivňuje vodohospodářskou situaci povodí Vltavy, Úhlavy, Otavy a návazné krajiny Česka a jejich sídel. Suché oblasti se rozšiřují, pro pitnou vodu k zásobování obyvatel hloubíme již vrty hluboké 80 - 100 m. Rozšiřuje se erozní ohrožení, zvyšuje se nebezpečí bleskových povodní při přívalových deštích. Protože k nám odnikud žádná voda nepřitéká, současné MŽP „pohotově“ nabídlo dotovat nádoby na dešťovou vodu a nově i dotace na vyhledávání podzemních vodních zdrojů, ne však koncepční vodohospodářské řešení sucha a přívalových dešťů. Zřejmě nevadí že není naplňována ochrana CHOPAV Šumava, ani Ramsarská úmluva o mokřadech či Evropská úmluva o krajině nebo Směrnice 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Dlouhodobě došlo k sofistikované mediální propagandě výroby divočiny Hnutím Duha (především aktivista J. Bláha), při využití mnohamilionových každoročních dotací. Většina ideologií používá také nátlakovou propagandu, k níž patří i podpisová prohlášení vědců (příkladem může být podpora německého militarismu na počátku světové války, kterou podepsali dokonce i dva nositelé Nobelovy ceny). Ostatní se pak stávají nepřáteli, což při „převzetí“ významných environmetálních funkcí ideology výroby divočiny, opoziční pracovníci rychle „pocítí“. Při „tvorbě divočiny“ jakoby neplatily žádné omezující zákony, např. že vlastníci a uživatelé pozemků jsou povinni omezovat výskyt a šíření škodlivých organismů tak, aby v důsledku jejich přemnožení nevznikala škoda jiným osobám a aby nedošlo k poškození životního prostředí (zák. č. 147/1996 Sb.).

Výzkumná činnost v oblasti životního prostředí je u nás značně problémová, např. ve srovnání s Izraelí, kde vše směřuje k realizaci, u nás je vazba na grantovou agenturu, problémovou oponenturu a naprostý nedostatek řešení konkrétních mitigačních opatření. Centralizovaný výzkum v nově zřízeném Ústavu výzkumu globální změny AV ČR (vhodným pro vědeckou velmoc) řeší spíše virtuálně akutní potřeby. Pod vedení MŽP

podléhá řada podřízených pracovišť (AOPK a Správy CHÚ, ČHMÚ, VÚV, VÚKOZ aj.). Někdejší ideologii vadili Slované, dnes vadí lidé v chráněné krajině. Potřebné je proto poučit se z nedávné minulosti. Už stačí jen dodat medvědy, vytěsnit obyvatele a turisty a jsme spokojeni. Pro každou vyvíjející se ideologii je příznačný značný doprovod kariéristů, jejichž činnost můžeme dnes on line sledovat, problémový je oportunismus některých vůdčích osob. Primárně je potřebné sledovat vývoj přírody, pokud sledujeme činnost lidí, pak nanejvýš jejich ne/morálku. Jako skutečné přátele přírody je možno jmenovat např. J. Vavrouška, I. Dejmalá, I. Míchala, J. Velka, V. Ložka, J. Jeníka, J. Čerovského, A. Piláta, V. Grulich, J. Větvičku a mnoho dalších. Východiskem v domácích podmínkách nemůže být prosazovaná mantra “příroda si sama pomůže“, ale spolupráce s přírodou, tj. ekosystémový asistenční management (řízená sukcese), vycházející z přírodních zákonitostí, což zatím ani teoretičtí biologové ani aplikovaní biologové (zemědělci, lesníci, zahradníci, rybáři) obvykle nesledovali. Např. u vodních zdrojů je nutno hledat „společné zájmy“ zvířat, vegetace i obyvatel. Pro zajištění udržitelného vývoje je nutné kritické myšlení a nezbytný komplexní celostní pohled. K ochraně přírody, krajiny a životního prostředí, podpoře zachování živé přírody a harmonického soužití občanů s přírodou byl založen z.s. Hnutí Život. Dílčí analýzu současné situace podává zpracovaná 8-dílná publikace: „Udržitelný vývoj světových regionů ? - Ekologické vazby vývoje lidské populace a vegetace.“

Závěrem: změněným bioklimatickým podmínkám se máme přizpůsobit, tornáda, v doposud Evropě nebývalá, se již přes Itálii přibližují, prosazený ideologický bezzásahový hazard nám ale zřejmě nevádí, neboť v kulturním území Česka moderně „vytváříme přírodní pralesy“ a vůbec, za vše špatné může CO₂ .

Pavel Valtr, ekolog, krajinář a urbanista

Rozhovor v Parlamentních listech 30.7.2018